

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Tárgy: A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a megemelkedett olajárak támasztotta kihívással való szembenézésről

COM(2008) 384 végleges

(2009/C 218/20)

2008. június 13-án az Európai Bizottság úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 93. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a következő tárgyban:

„A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a megemelkedett olajárak támasztotta kihívással való szembenézésről”

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Gazdasági és Monetáris Unió, gazdasági és társadalmi kohézió” szekció 2009. február 2-án elfogadta véleményét. (Előadó: Carmelo CEDRONE.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2009. február 25–26-án tartott, 451. plenáris ülésén (a február 25-i ülésnapon) 162 szavazattal 6 ellenében, 12 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság osztozik az Európai Bizottság aggodalmaiban az olajárak egyes szektorokra, illetve a lakosság legsebezhetőbb részére kifejtett azonnali és aggasztó mértékű inflációs hatásával kapcsolatban. Az emelkedő olajárak közvetlenül kihatnak a fűtés és a közlekedés, közvetve pedig az élelmiszerek költségeire: a szegényebb háztartásokban ezek a tételek teszik ki a kiadások zömét.

1.2 A probléma határozott és sürgős fellépést igényel, de egyúttal egy tágabb, érzékeny kérdéskört is felvet. A szegény családoknak nyújtott támogatást szükségszerűen közvetlen jövedelemkiegészítés formájában kell nyújtani, nem pedig például adóintézkedések révén (pl. az olajtermékek adójának csökkentése), amely az olajár-emelkedés hatását tompítva befolyásolná a piaci árakat.

1.3 Az EGSZB rendkívül fontosnak tartja, hogy a piacnak megadjuk a lehetőséget saját működési mechanizmusainak kifejtésére, hagyva, hogy érzékelje az olajárak emelkedését, és maga azonosítsa a helyzetre adandó megfelelő válaszait.

1.4 Az áremelkedésnek arra kell sarkallnia minden egyes szereplőt, hogy megfelelő megtakarításokra törekedjen az egyre drágábbá váló erőforrásokkal, a drágább termékeket olcsóbbakkal helyettesítve, és úgy alakítva a termelést és a fogyasztást, hogy ahol csak technikailag lehetséges, megtakarításokat tegyenek lehetővé. Mint már utaltunk rá, a szegény családok védelemre szorulnak, de kizárólag közvetlen pénzügyi támogatás útján, a piaci jelek torzítása nélkül, amelyet hagyni

kell, hogy szabadon betöltsék funkcióját az egyensúly visszaállításában.

1.5 Az Európai Bizottság érvelése szerint hasonló stratégiákat kellene kialakítani azon gazdasági szektorok megsegítése érdekében is, amelyeket az olajárak emelkedése a legkeményebben sújtott. Ez mindenképp előtt a halászati ágazatot – illetve tágabb értelemben minden olyan szektort, amely az élelmiszer-kereslet kielégítéséhez kapcsolódik –, valamint a közlekedési ágazatot érinti.

1.6 Ismételten hangsúlyozni kell, hogy a túlzottan súlyos károkkal járó gazdasági reakciók elkerülésére irányuló intézkedéseknek minden esetben közvetlen támogatások formáját kell öltenie, nem pedig adóintézkedéseket (adócsökkentések), amelyek mesterségesen lenyomnák az árakat, amelyeknek pedig éppen hogy tükrözniük kell az olajerőforrások fokozódó szűkösségét.

1.7 Ami a fejlődő országokra kifejtett makrogazdasági hatást illeti, átfogó támogatási terveket kell kidolgozni, különösen a leggyengébb gazdaságok megsegítésére, elsősorban pénzügyi intézkedések révén támogatva az energiamegtakarítási politikák végrehajtását. Újra hangsúlyozzuk: szükség van – akár ambiciózus – támogatási intézkedésekre, de ezek nem homályosítják el azokat a jeleket, amelyeket a piacoknak mindig szabadon kell tudniuk követni.

1.8 Az EGSZB meggyőződése, hogy az Európai Uniónak erőteljes politikai válaszokat kell találnia a jelenlegi helyzetre.

1.9 Először is: ha egy Európai Unióhoz hasonló szervezet, amely a világ termelésének egyötödét képviseli, a jelenlegi és más helyzetekben is egységesen lép fel, igen nagy befolyást tud gyakorolni, és elsődleges szerepet játszhat. Egy hasonló súlyú testület által közös alapon kidolgozott konkrét javaslatok globális szinten nem söpörhetők le egykönnyen az asztalról. Meglehetősen eltérő a helyzet, ha az európai kezdeményezések egymástól elszigetelten jelennek meg, sőt, olykor látszólag ellentmondanak egymásnak.

1.10 A jelenlegihez hasonló helyzetben, amikor egy alapvető nyersanyag árának meredek emelkedése is elképzelhető, a jelentősebb szereplők közti világszintű konzultációra és párbeszédre irányuló javaslat minden egyéb kezdeményezés előfeltételének tűnik. Tervbe kellene venni a termelő és fogyasztó országok világkonferenciájának összehívását.

1.11 Másodsorban az Uniónak világosan el kell köteleznie magát az egységes európai energiapiac létrehozása mellett. Európa építését mindig is nagyszabású, az egységes piacra irányuló projektekre alapozták: a szén- és acélközösség, az atomenergia és a mezőgazdaság, majd 1993 januárjától a termékek, szolgáltatások és a tőke piacai; végezetül 1999-ben a monetáris unió bevezetése. Most elérkezett az ideje a konkrét fellépésnek az energiapiacra.

1.12 Ez egyúttal azzal a hatással is járna, hogy kivonná e kulcsfontosságú szektort a spekuláció kártékony nyomása alól, amely – általános vélekedés szerint – természetes határok között maradvá létfontosságú piacszabályozó funkciót tölt be, de e határokon túllépve hozzájárul a teljes szervezetlenséghez és az abszolút bizonytalansághoz.

1.13 Az európai energiapiacot átláthatóvá kell tenni, és megfelelő hatóságok felügyelete alá kell helyezni: jelentősen meg kell zabolázni az árak volatilitását. Ez részben célzott tájékoztatás, illetve a stratégiai készletek szabályozása révén érhető el. Egy az európaihoz hasonlóan jelentős piac megfelelő szabályozása globális szinten csakis jelentős hatással járhat.

2. Javaslatok

2.1 Az EU-nak ezért vissza kell nyúlnia eredeti gyökereihez (az ESZAK- és Euratom-szerződéshez), és végre létre kell hoznia a *belső energiapiacot*, melynek igénye most sürgősebben merül fel, mint valaha, egyebek között a gazdasági és társadalmi kockázatok és hatások megelőzése érdekében.

2.2 Az EU-nak megfelelő döntéshozatali mechanizmusokkal kell felszerelkeznie (a francia elnökség által a pénzügyi válságra válaszul a közelmúltban kialakított eljárást „intézményes” alapokra helyezve), hogy irányítani tudja a belső energiapolit-

tikát, és egységes hangon szólalhasson meg azokon a nemzetközi fórumokon, ahol megszületnek a döntések ezekről a politikákról – ideértve az olajjal kapcsolatos kérdéseket is. Első lépésként a kínálati árat ki kellene venni a spekulánsok kezéből.

2.3 Az Uniónak az egyes tagállamok nemzeti olajkészlet-politikáit egy közös, átlátható politika keretébe kell vonnia, ezzel nagyobb biztonságot garantálva az ellátási politika terén.

2.4 Közös lépéseket – például az olajtermékekre vonatkozó harmonizált adóügyi intézkedéseket – kell tenni a legsúlyosabban érintett gazdasági szektorok veszteségeinek csökkentése érdekében, és megegyezésre kell jutni fogyasztóknak – különösen a legsebezhetőbbeknek – nyújtandó közvetlen jövedelem-támogatásról. A vállalatok profitjának egy részét e célra lehetne fordítani.

2.5 Határozottabb intézkedésekre van szükség a szektorban a verseny szabályozására (ami jelenleg szinte teljesen hiányzik, miután a kínálati piac oligopóliumként működik), és mérlegelni kell – legalább a legakutabb időszakokban – az árszabályozási politika, illetve a termelési és fogyasztási árak közötti, gyakran indokolatlanul nagy különbség szűkítésére alkalmas intézkedések lehetőségét. Ebben a helyzetben a fogyasztók tehetetlenek és védtelenek.

2.6 Közös forrásokat kell használni az alternatív energiaforrásokra irányuló kutatás és fejlesztés támogatására, az olajfüggettség csökkentése érdekében, különösen a közlekedési szektorban – kezdve az autógyártással –, a területre irányuló beruházások jelentős növelése révén. A beruházásokra például adókedvezményeket lehetne biztosítani, illetve az olajtársaságokat akár kötelezni is lehetne, hogy profitjuk egy részét fordítsák e célra.

2.7 Meg kell akadályozni, hogy a nyersolaj árának hirtelen esése és a recesszió okozta defláció még az inflációnál is súlyosabb károkat okozzon. A piac tehetetlensége (vagy a piac hibás működése?) miatt az infláció egyelőre a nyersolaj árának esését követően is folytatódott, elfedve a defláció megjelenésének lehetőségét.

3. Bevezetés

3.1 Az Európai Bizottság úgy határozott, hogy a pénzügyi spekulációból és a zuhanó tőzsdékből adódó, az elmúlt hónapokban bekövetkezett események fényében végre szembenéz a magasabb – pontosabban ingadozó – olajárak kérdésével. E magasabb árak inflációs nyomást váltottak ki az EU-ban. Az EKB és a Federal Reserve gyorsan reagáltak e nyomásokra, ellenintézkedéseik tompították az inflációs nyomást, de lefékeztek a gazdasági növekedést is.

3.2 A megszorító monetáris stratégiák felülvizsgálata csak a közelmúltban kezdődött meg, a globális pénzügyi válság kezelése érdekében. A pénzügyi krízis ettől függetlenül erősen recesszív klímát eredményezett, melynek semmi köze nincsen az olajhoz, és melynek köszönhetően az olaj okozta inflációs nyomás jelentős mértékben csökkent. Az olajárak emelkedése ennek következtében lendületét veszti majd.

3.3 A jelenség másik legjelentősebb következménye, hogy a vásárlóerő a fogyasztó országoktól a termelő országokhoz vándorol, amit ellensúlyozhat az utóbbiak fogyasztó országokból érkező importjának növekedése (ez az import 2002 és 2007 között éves átlagban 26 %-kal nőtt, ami jóval meghaladja az import általános világszintű növekedési ütemét).

3.4 Amint az összefoglalóból világosabban is kiderül, az Európai Bizottság a kérdés bizonyos aspektusait megvizsgálja, miközben másokat figyelmen kívül hagy vagy alábecsüli jelentőségüket (például a spekuláció hatásait, az oligopólium típusainak jelenlétét a szektorban, amelyek könnyen „kartellek” kialakulásához vezetnek, azok minden következményével stb.).

3.5 Az EGSZB-nek éppen ezért őszintén és objektíven értékelnie kell a közleményt, kiemelve annak erős és gyenge pontjait, megfelelő ajánlásokat és javaslatokat dolgozva ki arra nézve, hogyan tompítható az árakra és a termelési költségekre gyakorolt inflációs nyomás.

3.6 Továbbá rá kell mutatnia az EU szakpolitikai hiányosságaira és nemzetközi szintű gyengeségére, valamint arra, hogy az Unión belül nincs egyetértés az olaj „piacán” gyakorolt felügyelet hiányának, illetve az arra irányuló spekulációnak a fő okairól.

3.7 Még egy megjegyzés kívánkozik ide: az olajárak trendjének fényében – amely 2008 júliusához képest határozottan csökkenő irányú – helyénvaló volna módosítani az európai bizottsági közlemény címét. A jelen vélemény mindenesetre nem kizárólag az árcsúcsokkal, hanem az olajárak ingadozásainak egyre általánosabb jelenségével foglalkozik.

4. A közlemény összefoglalása

4.1 A magasabb árak okai

4.1.1 Az Európai Bizottság kifejti, hogy az elmúlt hónapok során kialakult **olajár-csúcs** egyedül az 1970-es évek árcsúcsához hasonlítható, hogy a fogyasztói árak követik a nyersolaj árát, és hogy a jelenlegi szintek magasabbra kúsztak az 1980-as évek elején elért legmagasabb szintnél.

4.1.2 Az Európai Bizottság úgy véli továbbá, hogy a jelenlegi **magas olajárak** elsősorban a kínálat és a kereslet strukturális átalakulásából adódnak, a növekvő fogyasztás (különösen Kína

és India esetében), a kiapadó olajmezők, az OPEC-tagországok állami vállalatai részéről mutakozó érzékenység hiánya, egyes országok korlátozott finomítókapaacitása, a gyengülő dollár stb. hatására.

4.2 Az EU gazdaságára gyakorolt hatások

4.2.1 Az olajár-emelkedés legsúlyosabb következménye az infláció felgyorsulása és az energiaárakra kifejtett dominóhatás; még ha a nyersanyagárak vissza is esnek, igen gyakran előfordul, hogy a fogyasztói árak nem követik ezt a tendenciát.

4.2.2 A legsúlyosabb hatások a háztartásokat – főként az alacsony jövedelműeket – sújtják, jóllehet európai országonként eltérő mértékben, ami még súlyosabb gazdasági egyensúlyhiányhoz és a vásárlóerő csökkenéséhez vezet, nagyobb szegénységet okozva.

4.2.3 Súlyos következmények mutatkoznak a vállalkozások és a növekedés szempontjából is. Az Európai Bizottság első sorban azt emeli ki, hogy a legsúlyosabban érintett szektorok a mezőgazdaság, a közlekedés és a halászat. Reményét fejezi ki, hogy mindez a megújuló energiák terjedését és a kutatások iránti érdeklődés megnövekedését eredményezi majd.

4.3 A fejlődő országokra kifejtett makrogazdasági hatás

4.3.1 Az olajimportőr fejlődő országok különösen súlyos következményeket fognak elszenvedni a gyorsuló infláció miatt, ami a népességet és a vállalkozásokat is sújtja.

4.3.2 Ezekben az országokban a következményeket súlyosbítják az élelmiszerárakra, az államháztartásra stb. gyakorolt hatások, miközben az alulfejlett olajexportőr országokban felhalmozódó tőke sajátos szakpolitikai kihívásokat vet fel makrogazdasági téren, tekintettel arra, hogy az olajbevételekkel általában nem megfelelően gazdálkodnak.

4.4 Az EU által adott politikai válaszok

4.4.1 Az EU politikai válaszai azon a tézisen alapulnak, hogy az olajárak közép- és hosszú távon is magas szinten maradnak: ez megfelelő – az „éghajlat-változási és megújuló energia intézkedéscsomagban” felsoroltakhoz hasonló – válaszokat igényel, egyebek mellett egy teljesen érett belső energiapiac kiteljesítését tűzve ki célul.

4.4.2 Azonnali erőfeszítéseket kell tenni a fogyasztókat – különösen a legszegényebb háztartásokat – sújtó következmények enyhítése érdekében; a javaslatok skálája az olajtermékekre vonatkozó adórendszerektől a termelő és a fogyasztó országok közötti csúcstalálkozóig, illetve az olajimportőr országok több-letforrásokkal való ellátásáig terjednek.

4.4.3 A **középtávú** strukturális válaszokra irányuló javaslatok középpontjában a kulcsfontosságú olajtermelő országokkal folytatott párbeszéd megerősítése, a szektorban zajló „verseny” szintjének nyomon követése, a tartalékokkal kapcsolatos átláthatóság értékelése, a területre vonatkozó közösségi jogszabályok felülvizsgálata (tartalékok), az alacsony szénkibocsátású erőforrásoknak kedvező adóintézkedések megfontolása, az olajkitermelő iparág profitjának beruházásokba való becsatornázása, az ilyen profit megadóztatásának megfontolása, valamint az EU és a fejlődő országok közötti párbeszéd javítása állnak.

4.4.4 A hosszabb távú strukturális megoldásokra irányuló javaslatok között a következők szerepelnek: az EU-tagállamok közötti politikai megállapodás az éghajlatváltozásról és a megújuló energiáról; az energiahatékonyság javítása; strukturális változások bevezetése a közlekedési és halászati ágazat hatékonyságának növelése érdekében; közvetlen adóöztönzők vagy támogatások bevezetése a háztartások energiatakarékosságra való ösztönzése érdekében; valamint az EU energiaellátásának sokkal nagyobb diverzifikálása.

5. Észrevételek

5.1 Az Európai Bizottság közleményének megszövegezésére az elmúlt nyár elején tapasztalt aggasztó „olajárcsúcsot” követően került sor. Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy manapság a gazdaság hozzászókkott a hirtelen és jelentős változások perspektívájához, amelyek olykor igen gyorsan követik egymást.

5.2 A néhány hónappal ezelőtti eseményekkel éles ellentétben a világgazdaságot most a recesszió aggasztó kilátása uralja. A Nemzetközi Valutaalap (IMF) előrejelzései szerint ez valamennyi feltörekvő országot is el fogja érni, amelyek az elmúlt időkben (nagyjából az elmúlt harminc év folyamán, a modern kapitalizmus „aranykorának” nevezett időszak végét követően) olyan növekedési pályára álltak, amely a fejlett nemzetekénél nyilvánvalóan és tartósan gyorsabbnak bizonyult.

5.3 A fenti kontextus ismeretében az, hogy a 2008. júliusi magas szinteket követően (amelyek mind a nominális, mind a reáladatok tekintetében példátlanok voltak) az olajárak 2008 novemberére olyan alacsony szintekre zuhantak vissza, amelyek – az inflációt leszámítva – a 25 évvel ezelőtti szintekhez foghatóak, talán több mint egy egyszeri, átmeneti jelenség. A közgazdászok legfőbb gondja manapság az, hogy beindulhat a deflációs spirál, amely természetesen az olajpiacot sem kímélné meg.

5.4 Tanácsosabb volna elkerülni a hosszú távú előrejelzéseket a talajban rendelkezésre álló tartalékok lehetséges kiapadásáról. Ez egy visszatérő félelem, amely évtizedek óta kísért bennünket – de megalapozatlannak bizonyulhat. A *The Economist* egyik közelmúltbeli száma (2008. június 21.) kiemelte, hogy az ismert olajtartalékok a jelenlegi kitermelési arány mellett még 42 évig

tartanak ki (amely távolról sem elhanyagolható – főként mivel nem tudható, mi várható a következő 42 év során, különösen a tudományos és technológiai innováció terén). Az újság megjegyezte továbbá, hogy a Közel-Keleten lévő ismert olajtartalékokról évek óta változatlan adataink vannak: a magazin rámutatott, hogy ez vagy azt jelentheti, hogy az új felfedezések ellensúlyozhatják a kitermelt és elfogyasztott olajat, vagy éppen azt, hogy a tartalékokra vonatkozó becslések nem igazán pontosak. Mindazonáltal ki kellene emelni, hogy a fenti számítás a jelenlegi kitermelési rátán alapul. A problémát nem elsősorban a készletek hosszú távú kimerülése jelenti, hanem sokkal inkább a válsághelyzetek, amelyeket a kereslet és kínálat egyensúlyának rövid távú felbomlása jellemez, különösen a stratégiai jelentőségű területeken jelentkező esetleges termelés kiesések idején.

5.5 Az új tartalékok és források kutatása folyamatosan zajlik, és ennek így is kell maradnia. Az 1970-es években bekövetkezett olajsokkok, melyek az elmúlt évszázad legjelentősebb eseményei közé tartoznak, különösen tanulságosak és relevánsak a jelenlegi kontextusban. Ezeket az olajsokkokat sokkal inkább a termelő országok megszorításai okozták, mint a piac spontán reakciói, ahogy a jelenlegi egyensúlybomlás esetében valószínűsíthető. A drámai áremelkedések annak idején mindenesetre beindította az új források keresését, melynek során rendkívül innovatív termelési módszereket alkalmaztak.

5.6 A kínálat és a kereslet közötti egyensúlyhiány által kiváltott piaci fejlemények iránti fokozott figyelmet a jövőben is folyamatosan fenn kell tartani.

5.7 Az 1980-as évek elejétől elfogadott szigorú monetáris politikák nyomán, melynek legkiemelkedőbb képviselője az USA-ban, illetve az Egyesült Királyságban a Reagan- és a Thatcher-kormány volt, és amely a Milton Friedman féle monetarista „chicagói iskola” elméletén alapult, a kamatlábak meredeken emelkedésnek indultak, ami rábírta az olajtartalékokat ellenőrző országokat, hogy vizsgálják felül prioritásaikat. Ez utóbbiak úgy ítélték meg, hogy a föld alatt hagyott olajtartalékok súlyosan károsítanák érdekeiket, az ebből adódó profitvesztés miatt. Az emelkedő kamatlábak jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy az 1980-as évek közepén sikerült letörni az olajkartellt.

5.8 A körültekintő elemzésnek nemcsak az általános geológiai vagy a technológiai ismeretekből leszármazott információkat kell figyelembe vennie, hanem a gazdasági elemzésből leszármazott tanulságokat is; mindezek alapján ha az erőforrások szűkössége és a kínálathoz képesti túlkereslet az árak emelkedéséhez vezet, ez az áremelkedés vissza fog hatni az erőforrások hozzáférhetőségére, ami gyakran segít az egyensúly visszaállításában. Szem előtt kell tartani azt, hogy a hasonló esetekben az új olajmezők keresése különösen érzékeny ökológiai övezeteket és helyszíneket érinthet (pl. az Északi-sarkot). Ennek megelőzése érdekében az alternatív erőforrások keresésére kell összpontosítani.

5.9 Egy további, módszertani természetű észrevétel a közelmúltbeli olajár-emelkedés okainak feltárására vonatkozik. A megoldandó helyzettel kapcsolatos lehető legpontosabb információk beszerzése kétségkívül bármiféle cselekvési stratégia előfeltételét jelenti. A híres olasz közgazdász, Luigi Einaudi figyelmeztetett rá, hogy „a döntés előfeltétele a megismerés”.

5.10 Az EGSZB sürgeti, hogy az EU alkosson világosabb képet az olajpiac működéséről. Az olajárak jelentős ingadozásából eredő félelmek olyan statisztikákon alapulnak, amelyek elsősorban a piacok napi árának nyomon követésére összpontosítanak. Az egyik legismertebb módszer például az, amelyet az IMF alkalmaz az azonnali szállítású kőolaj átlagos árának (APSP – *average petroleum spot price*) kiszámítására, amely a Brent, a Dubai és a WTI (azaz az amerikai) árak súlyozatlan átlagát jelenti.

5.11 Hasznos lehetne jelezni a legalább a főbb importőr országok külkereskedelmi statisztikáiból levonható átlagos nyersolajimport-értékeket is. Minden jel arra mutat, hogy a nyersolaj-ellátás feltételeinek ismerete jelentősen megbízhatóbb képet nyújt, mint a piaci árak napról napra történő nyomon követése.

5.12 Az EGSZB hangsúlyozni szeretné, hogy az olajárakban a közelmúltban bekövetkezett jelentős emelkedés, illetve az azt követő drámai zuhanás okainak megbízható elemzését a háttérben meghúzódó valódi világgazdasági tendenciák elemzésére kell alapozni.

5.13 Az EGSZB ugyanakkor megjegyzi, hogy a közlemény nem tesz említést arról, milyen mértékben járultak hozzá minden bizonnyal az erőteljes spekulatív nyomások az olajárak féktelen emelkedéséhez. A spekuláció nélkül aligha fordulhatott volna elő, hogy a 2008. júliusban a 147 dollárt is elérő árak októberre 60 dollár körüli szintre essenek vissza.

5.14 A strukturális háttér adatok tendenciáit elemezve ugyanakkor megállapítható, hogy a világ energiafogyasztása jelenleg tartósan 10 millió tonna olajegyenérték fölé emelkedett, és hogy e növekedés alapja a globális GDP olyan mértékű növekedése, amely abszolút értékben – sőt, alighanem viszonylagos intenzitásban is – példátlanul mondható.

5.15 Ugyanakkor számolni kell a globális pénzügyi piacok válsága miatt kialakuló recesszió lehetőségével. De azt a tényt, hogy négy egymást követő évben, 2004-től 2007-ig a világ termelése – nagyrészt a feltörekvő gazdaságok gyors növekedésének köszönhetően – évi 5 %-kal nőtt, nem szabad alábecsülni.

Mindenek előtt Kínáról és Indiáról van szó, de nem csak róluk: még Afrika is éledezik, és évi 6-7 %-os növekedési rátát produkál; Oroszország visszatérőben van a világ óriásgazdaságai közé; a nemzetközi szinten mindenütt változások zajlanak.

5.16 A 2007-es árak alapján számított globális reál GDP a 2003-ban tapasztalt 53 billió dollárról (melyet – véleményünk szerint helyesen – PPP, azaz vásárlóerő-paritás alapon számítottak ki, nem pedig átváltási árfolyamok alapján) 2007-re 65 billió dollárra nőtt, ami 12 billió dolláros növekedést jelent. Ez annak felel meg, mintha mindössze négy év alatt a világ egy USA-méretű gazdasággal egészült volna ki.

5.17 Az évi 5 %-os növekedés azt jelenti, hogy amennyiben ez a növekedési ütem megmarad (ami nem feltétlenül lehetetlen), a világ termelése tíz év alatt megkétszereződne, húsz év alatt – más szóval egyetlen nemzedék alatt – pedig megnégyszereződne. Ez a talán irreálisnak tűnő perspektíva azt mutatja, hogy a gazdaság történetének teljesen új szakaszába lépünk.

5.18 A közlemény helyesen emlékeztet arra, hogy a történelem bármely periódusához hasonlóan az energia most is a növekedés létfontosságú tényezője. A jelenlegi, rendkívül erőteljes gazdasági növekedés egyik fő hatása éppen ezért az energiaforrásokra gyakorolt hatalmas nyomás.

5.19 Amint a fentiekben említettük, figyelmet kell fordítani az olajpiacokon zajló nagyszabású spekuláció hatásaira; ez a spekuláció felerősíti azokat a tendenciákat, melyeknek mélyebb okai ugyanakkor kétségtelenül strukturális természetűek.

5.20 Az áringadozások megértéséhez érdemes szem előtt tartani azt a tényt, hogy jelenleg az energiafogyasztás egyharmadát olajból fedezik.

5.21 Az olajpiaci árakról rendelkezésre álló adatok közelebbi vizsgálata néhány meglepő eredménnyel is szolgál, melyek nem vágnak egybe az Európai Bizottság kijelentéseivel (forrás: [inflationdata.com /inflation/inflation_Rate/Historical_Oil_Prices_Table.asp](http://inflationdata.com/inflation/inflation_Rate/Historical_Oil_Prices_Table.asp), Financial Trend Forecaster).

5.22 Az adatok elemzéséből nyilvánvalóvá válik, hogy az 1940-es évektől az 1970-es évek közepéig az olajárak reálértékben – azaz a globális ártrendeket meghatározó általános inflációtól megtisztítva – alapvetően változatlan szinten, hordónként kevéssel 20 dollár fölött maradtak. Valamennyi létező releváns forrás ezt mutatja.

5.23 Közel harminc éven keresztül (amely időszak utólag a modern kapitalizmus „aranykora” elnevezést kapta, és amelyet a kiváló történész, Eric Hobsbawm úgy ír le, mint az emberiség léptékében bekövetkezett eddigi legintenzívebb gazdasági fejlődési fázis), a világgazdaság hatalmas ütemű növekedését nem gátolta az erőforrások szűkössége: a kínálat láthatóan képes volt lépést tartani a robbanásszerűen növekedő kereslettel.

5.24 Az 1970-es évek olajsokkjai – az első az 1973 októberében megindult jom kippuri háborúhoz, a második a Hamenei ajatollah által elindított iráni forradalomhoz kötődött – súlyos mértékű, meredek áremelkedéseket váltottak ki, amelyek az Európai Bizottság szerint az OPEC kartellnek a termelés kontrollálására irányuló sikeres kísérletére vezethetők vissza.

5.25 Az EGSZB véleménye szerint azonban más tényezők is szerepet játszottak a válságban és az árak hirtelen növekedésében: mindenekelőtt azok a súlyos monetáris zavarok, amelyek 1971 augusztusában a dollár nem konvertibilissé nyilvánításában érték el a tetőpontjukat. Ezek a zavarok az USA államháztartási mérlegének túlzott deficitjére voltak visszavezethetők, amely lehetetlenné tette a stabil átváltási árfolyamokon alapuló Bretton Woods monetáris rendszer fenntartását. A dollárválság erőteljes inflációs nyomásban nyilvánult meg, amely aztán erőteljesen rányomta a bélyegét az olajpiacra. Végezetül emlékeztetni kell arra is, hogy az 1970-es évek elején a globális gazdasági helyzetet a termelés markáns növekedési hulláma jellemezte, ami erőteljes keresletalapú nyomást gyakorolt a nyersanyagpiacok összességére.

5.26 Meg vagyunk győződve arról, hogy a jelenlegi helyzettel való összevetésben több a különbség, mint a hasonlóság. Az egyetlen közös pont a világgazdaság rendkívül erőteljes növekedése. Jelentősebb piaci manipulációk nem észlelhetők, eltekintve a spekulatív tranzakcióktól, melyek azonban egészen más természetűek, mint az OPEC olajkartell fellépése volt, amely hivatalosan is jelen volt a nemzetközi konferenciákon.

5.27 Az EGSZB nem hiszi, hogy a jelenlegi dollártartalékoknak – főleg Kína és Japán valutatartalékainak – sok köze volna az 1960-as évek végén és az 1970-es évek elején felhalmozott hasonló valutatartalékok elterjedéséhez. Kína és Japán egyáltalán nem siet hatalmas dollártartalékait hirtelen és meggondolatlanul a piacra dobni.

5.28 A főbb nyugati országok által vezetett rendkívül szigorú monetáris politikák – különösen 1986-tól kezdődően – az árak összeomlását eredményezték. Érdeemes rámutatni, hogy – ismét reálértékben – az 1993–1999 közötti hétéves időszakban az átlagárak hordónként 23 dollár körül voltak, vagyis pontosan azon a szinten, ahol negyven évvel korábban (1953–1959), a világgazdaság és az olajkereslet jelentős növekedését követően voltak.

5.29 Az EGSZB egyetért az Európai Bizottság álláspontjával, hogy a világ gazdasági növekedésének gyorsulása attól, hogy a fejlett országok helyett a feltörekvő országokba koncentrálnak, nem kevésbé jelentős. A jelek szerint ez a fejlemény felerősített egy mögöttes trendet, mely a nominális és reálárak növekedését váltotta ki, miután az olaj ára a 2003-as szerény hordónkénti 30 dollárról (ez volt a világ gazdasági helyzetében mutatkozó „erős” fázis első éve) a jelenlegi 60 dolláros szintre – gyakorlatilag a kétszeresére – emelkedett. Igaz, hogy 2003 és 2007 között a dollár értékének negyedét elvesztette az euróval szemben, ezért az olajárak euróban nem emelkedtek a duplájukra, csak mintegy 50 %-kal nőttek.

5.30 Mindez akkor is helytálló, ha a júliusi 147 dolláros árcsúcs minden bizonnyal egy spekulációs buborék eredménye volt. Ha az árcsúcs spekulációs hatásra vezethető vissza, az emelkedő ártrend visszatérése ismét várható a közeljövőben, amikor a spekulánsok a jó árba való tekintettel ismét elkezdik az olaj felvásárlását. A világ olajipari szereplői – akiknek erőteljes befolyását legalábbis meg kellene zabolázni, és átláthatóbbá kellene tenni – jelenleg egy hordónkénti 80 dolláros árat tartanának „természetesnek”; más szóval egy olyan árat, amely érezhetően magasabban áll, mint az emelkedő fázis elejének olajára (2002–2003-ban 30 dollár körül).

Kelt Brüsszelben, 2009. február 25-én.

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Mario SEPI